

DEMOGRAFIA DE LA VILA DE SOLLER SEGONS ELS QUERNS DE TALLA (1482-1497)

PLÀCID PÉREZ I PASTOR

La manca de recomptes i censos de població fiables característica de la Baixa Edat Mitjana ha obligat als historiadors d'intentar una aproximació a la realitat demogràfica de l'època mitjançant l'utilització de fonts d'origen fiscal que, degut al seu caràcter quantitatiu i serial, permeten al mateix temps l'estudi demogràfic, econòmic i onomàstic d'una població concreta en un temps determinat.

En el cas de Mallorca, la font fiscal més emprada ha estat el *morabetí*, impost creat per Mallorca i València en 1266 per Jaume I, restablert per Jaume II de Mallorca en 1301 i clarificat en les "Declaracions" de 1309. Consistia en vuit sous mallorquins pagadors cada set anys per tots els habitants del regne de Mallorca que tenguessin fogar i posseïssin béns per valor de 10 lliures o més. Encara que la normativa no contemplava exempcions de caire social, de fet acabaren per estar exceptuats d'aquest impost els braços militar i eclesiàstic.¹

Altres tipus de font fiscal que comença a interessar l'historiador com a base indirectament vàlida per càlculs demogràfics és la *talla*, impost municipal directe de caràcter ordinari/extraordinari que s'aplicava da-

¹ Pel cas de les Illes consultar:

— SANTAMARÍA ARÁNDEZ, Alvaro: *Demografía de Mallorca. Morabatín de 1329. "Mayurqa"* n.º 20, (Palma, 1985) pp. 155-222.

— SEVILLANO COLOM, Francisco: *La demografía de Mallorca a través del impuesto del morabatín: siglo XIV, XV y XVI*. BSAL, 34 (1974) pp. 234-274.

— VIDAL, Tomàs i GOMILA, Jaume: *Demografía histórica menorquina: dues fites importants, els morabetins i el cens de Floridablanca*. "Randa" n.º 16, (Barcelona, 1984) pp. 63-85.

vant la necessitat de fer front a les despeses locals.² En el cas de Sóller coneixem, encara que defectuosament, el règim d'aquesta exacció: cada vegada que la vila havia d'afrontar les despeses corrents inaplaçables com salaris de funcionaris, pagament de pensions de censals (deute públic), manteniment d'edificis públics; o realitzar un desemborsament urgent i precís, ja sia l'abastiment de blats, la prevenció d'epidèmies o l'atenció de la defensa de la vila, el Consell determinava fer una talla i en fixava la quantitat total. Seguidament els *taxadors* de la vila —també anomenats *corregidors*—, en nombre de sis individus elegits anualment a sac i sort, procedien a confeccionar o fer les oportunes correccions en el *quern de talla*, llista cobratòria en la qual es relacionaven individualment tots els contribuents dividits per àrees geogràfiques i la cotització-base de cada un d'ells, establerta en funció dels béns patrimonials que posseïen. Al mateix temps, els Jurats procedien a la subhasta a la baixa mitjançant corredor públic de la recaptació de la talla acordada. Cas de no trobar ditor, els Jurats cuidaven de la seva recaptació amb el 10 % de salari. Una vegada adjudicada la subhasta al recaptador i donades per aquest les fiances suficients a criteri de la vila, els Jurats lliuraven a l'esmentat *llevador* o *exactor* el quern de talla confeccionat pels taxadors, a fi que pogués iniciar la cobrança de la cotització base de cada contribuent. Les quantitats contingudes en la llista eren recaptades tantes vegades com era necessari per a obtenir finalment la quantitat global de la talla acordada pel Consell, distribuïnt la cobrança en un període de varis mesos a partir del dia de lliurament del quern. Una vegada recaptada la talla i fets els pagaments que venien especificats en l'albarà de subhasta, el cobrador donava relació als *oidors de comptes* que dictaven la imperativa i preceptiva sentència.

"Així, idò, tant el morabetí com la talla ens proporcionen una llista de noms corresponents als caps de família de la vila en qüestió, a vegades repartits en districtes geogràfics o àrees territorials. En qualsevol cas, el problema consisteix en el càlcul del coeficient a aplicar a cada un dels contribuents, a fi de conseguir una xifra absoluta de població. En la pràctica, el valor adoptat per uns i altres autors, que pot ser diferent en l'espai i en el temps, oscilla entre els 3'5 i els

² Consultar les obres:

— BARCELÓ CRESPI, Maria: *La ciutat de Mallorca en el trànsit a la modernitat*.—Resum de la tesi doctoral llegida el 27-9-1982.—Universitat de Palma de Mallorca. Facultat de Filosofia i Lletres.

— BARCELÓ CRESPI, Maria: *Sobre una talla de 1478*. BSAL, 39 (1983) pp. 435-448.

— BARCELÓ CRESPI, Maria: *Fonts per una anàlisi de la demografia medieval mallorquina: La Talla*. Ponència inèdita presentada en les "III Jornades d'Estudis Històrics Locals" (1983).

6'5 habitants per casa en el cas del morabetí, i entre els 4'5 i els 5 en el cas de la talla 2bis."

Puntualitzades les necessàries explicacions anteriors és arribat el moment d'exposar l'objectiu del nostre treball, que no és sinó l'anàlisi, en les vessants demogràfica, social, econòmica i onomàstica, del llibre de querns de talla més antic que se conserva en l'Arxiu Municipal de Sóller. Es tracta d'un volum de 133 folis amb cobertes de pergamí, abraçant el període 1482-1497, que recull un total de 13 querns de talla complets i dos incomplets, dividits cada un d'ells en sis districtes d'acord amb l'ordre següent: Sóller, Alqueria del Comte, Biniaraix, Fornalutx, Binibassí i Castelló.³

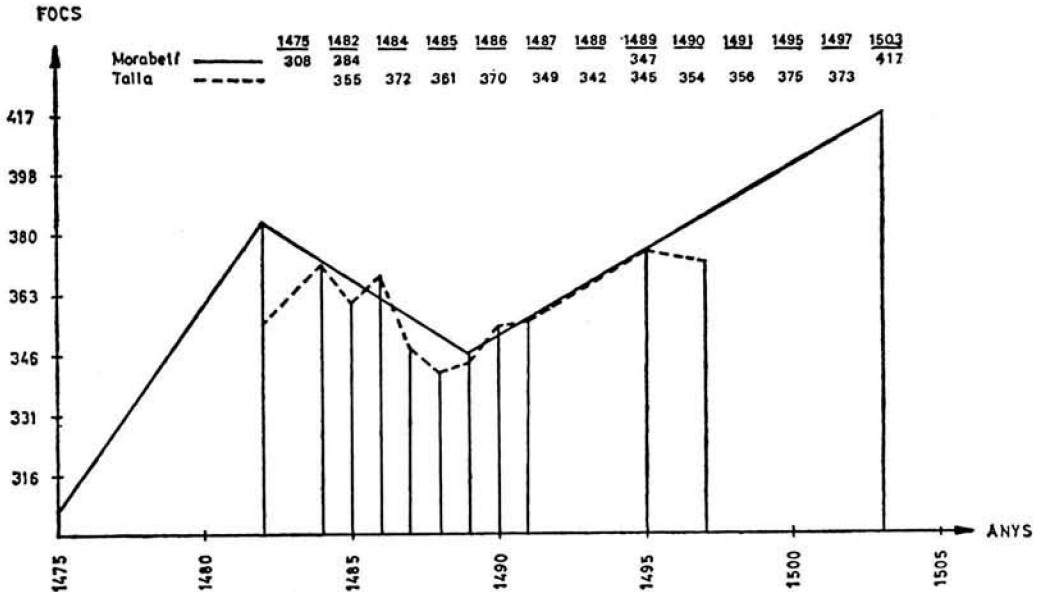
² bis Coincideixen en l'afirmació:

— SANTAMARÍA ARÁNDEZ, Alvaro: *El Valle de Sóller y Mallorca en el siglo XVI*. (Sóller, 1971).

— BARCELÓ CRESPI, Maria: *La ciutat de Mallorca...*, op. cit.

³ Correspon a la signatura 3494 de l'Arxiu Municipal de Sóller.

EVOLUCIÓ DEL NOMBRE DE CONTRIBUENTS
PER MORABETÍ (1475-1503) I PER TALLA (1482-1497)

RELACIÓ DE QUERNS DE TALLA

N.º	Data de confecció	Quantitat a recaptar	Recaptador	Salari del recaptador	Total contrib. ¹	Suma del Quern
1	1482	350 L.	Antoni RIBES	—	355	112 L. 17 s.
2	9/10/1484	300 L.	Antoni RIBES	—	372	123 L. 10 s. 6 d.
3	12/10/1484	300 L.	Antoni RIBES	25 L.	374	130 L.
4	22/ 7/1485	300 L.	Gaspar SERRA	—	361	122 L. 14 s.
5	5/11/1486	500 L.	Pere AVINYÓ	—	370	124 L. 19 s.
6	21/10/1487	400 L.	Bernadí MIANES	—	349	120 L. 2 s. 6 d.
7	25/10/1488	400 L.	Bernadí MIANES	—	342	120 L. 2 s. 6 d.
8	1489	300 L.	Bernadí MIANES	47 L. 10 s.	345	118 L. 17 s.
9	17/ 7/1490	400 L.	Pere AVINYÓ	40 L.	354	120 L. 11 s. 6 d.
10	6/11/1490	400 L.	Pere AVINYÓ	30 L.	354	120 L. 11 s. 6 d.
11	22/ 8/1491	300 L.	Pere AVINYÓ	38 L. 10 s.	356	119 L. 9 s. 3 d.
12	22/ 7/1492	800 L.	Bernat CEQUENAL	—	—	—
13	9/10/1493	550 L.	Bartomeu ARBONA, major	70 L.	—	—
14	24/10/1495	1.500 L.	Antoni RIBES	—	375	126 L. 0 s. 9 d.
15	4/ 9/1497	500 L.	Francesc Mateu PALOU	—	373	121 L. 17 s.

¹ No s'han contabilitzat els noms esborrats que tenen una retxa passada per damunt.

En la taula adjunta relacionam la totalitat dels querns esmentats, si bé en els càlculs posteriors deixarem de banda els corresponents als anys incomplets (1492 i 1493). Cal fer esment en la importància de trobar-se 13 llistes cobratòries consecutives, que permeten confirmar possibles dades dubtoses o incompletes, a la vegada que realitzar l'estudi serial per tal de destriar la tendència de les dades quantificables.

El detall que ofereix la taula permet afirmar que en un mateix any fiscal podia recaptar-se més d'una talla, mentre, pel cnotrari, alguns anys no se'n feia cap i se recuperava l'any següent si les necessitats ho requerien.

D'altre costat, la suma total continguda en cada un dels querns es mantén constant entre les 112 i les 130 lliures: d'aquí que la cotització-base de cada contribuent s'hagués d'exigir entre 3 i 12 vegades per tal d'assolir el mínim de 300 L. o el màxim de 1.500 lliures a recaptar segons els anys.

En tercer lloc, ens manca saber la raó que motva l'exacció de la talla, que en ningun cas ve especificada; la qual cosa ens fa pensar que les causes eren en molts casos múltiples i no fàcils d'enumerar.

Finalment, i només a títol aproximat, podem indicar que el cobrador s'emborsava entre el 75 % i el 157 % de la quantitat total de la talla a recaptar, en concepte de premi de cobrança.

EL NOMBRE DE POBLADORS

Anàlisi quantitativa

D'acord amb les dades proporcionades pels querns de talla, les xifres absolutes de població de la Vall de Sóller oscil·larien entre els valors següents, segons apliquem el coeficient 4'5 ó el 5:

	1482	1484	1485	1486	1487	1488	1489	1490	1491	1495	1497
Coef. 4'5	1598	1674	1625	1665	1571	1539	1553	1593	1602	1688	1679
Coef. 5	1775	1860	1805	1850	1745	1710	1725	1770	1780	1875	1865

A despit de la possibilitat biològica dels creixements que s'observen en alguns anys, creim que la població absoluta en aquest període difícilment superava l'abarrera dels 1.900 habitants. Partint dels càlculs

que en fa F. SEVILLANO,⁴ aquesta xifra suposaria entre el 3'75 i el 3'85 % de la població total de Mallorca en aquest període, i una densitat de població situada als voltants dels 30 h/Km.², calculada per una superfície de 62,55 Km.² que constitueix actualment els termes municipals de Sóller i Fornalutx.

L'anàlisi de la distribució dels contribuents en funció dels districtes geogràfics ens ofereix algunes dades complementàries:

Anys	1482	1484	1485	1486	1487	1488	1489	1490	1491	1495	1497
SÓLLER	264	278	270	278	259	252	254	262	265	277	272
FORNALUTX	51	54	50	50	48	47	49	50	49	53	53
BINIARAIX	12	13	14	14	14	13	13	13	13	15	16
CASTELLÓ	12	12	12	13	13	14	13	13	13	14	15
ALQUERIA DEL COMTE	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
BINIBASSÍ	6	5	5	5	5	6	6	6	6	6	7

D'aquesta taula es dedueix una clara desigualtat en la distribució poblacional del terme, amb l'existència de dos únics nuclis urbans de certa entitat, Sóller i Fornalutx, la població del primer dels quals quintuplicava amplament la del segon. La resta d'habitants estava disseminada en petites agrupacions de vivendes o possessions aïllades de poca consideració numèrica.

Fent la mitja aritmètica de la població en el període cronològic considerat, obtenim un percentatge del 74'1% d'habitants residents a la vila enfront al 25'9 % que residien a la part forana. D'aquest percentatge de forans, el 53'75 % corresponia a Fornalutx, el 15'05 % a Biniaraix, el 14 % a Castelló, el 10'75 % a l'Alqueria del Comte i només el 6'45 a Binibassí. Aquestes xifres indicarien una població amb un més alt grau de concentració que a mitjan segle XVI, pel qual A. SANTAMARIA proporciona una concentració del 65/68 % a Sóller i del 32/35 % a la part forana.⁵

Les dades proporcionades pels querns de talla i les del morabetí permeten el traçat de les corbes logarítmiques que se mostren en el gràfic adjunt. Ambdues mostren una clara coincidència pel que fa a l'any 1489 i una diferència de 29 contribuents en favor del morabetí

⁴ SEVILLANO COLOM, Fco.: op. cit.

⁵ SANTAMARÍA A.: *El Valle de Sóller*, op. cit., p. 40.

en 1482.⁶ Tot i que l'exigüitat de les dades n'opermet d'obtenir unes rectes de tendència estadísticament fiables, sembla que la tendència demogràfica proporcionada per un i altre tipus d'exacció coincideixen plenament: el nombre de contribuents tendeix a augmentar especialment en els períodes extrems 1475-1484 i 1490-1503, mentres en el cicle intermedi 1484-1490 les dues corbes mostren una inflexió amb uns mínims cap als anys 1488-1489, precedida d'una inflexió menor en 1485. En definitiva, sembla que en el darrer quart del segle XV, la població seguí una tendència general alcista únicament retardada per una depressió que té el seu mínim als voltants de 1487-1489.

Anàlisi qualitativa

De bell antuvi crida l'atenció la poca freqüència com apareixen els noms femenins i les referències a la dona, xifrada només en el 3/35 % del total de contribuents depenent dels anys. El quern que n'inclou més és el corresponent a 1488 amb un total de sis, mentres la màxima representació femenina, en nombre de 15, es troba en el repartiment de 1497. En qualsevol cas, el mètode d'identificació de la dona passa sempre per la figura de l'home, ja sia feminitzant el llinatge del marit o bé esmentant les relacions familiars que els lliguen entre sí: vídua, muller o filla. D'aquí que el paper social de la dona a l'època fos sensiblement reduït, i que només la defunció del marit li conferís certa notorietat des del punt de vista civil i comunal.

Quant a les minories socials, hem pogut constatar l'existència de dos esclaus, ja manumesos, relacionats com a contribuents en alguns dels querns; taxats, a ixò sí, en el més ínfim nivell de cotització. L'existència d'esclaus a l'època és coneguda i ha estat parcialment estudiada però, en tot cas, aquestes dades confirmen la capacitat dels esclaus emancipats per a adquirir un patrimoni que, si bé reduït, els feia idonis aspirants a una plaça en les llistes de contribuents.

Cap referència, en canvi, a jueus o altres minories ètnico-religioses, ni tampoc als possibles membres de l'estament militar.

L'estament eclesiàstic s'hi troba representat a través de tres preveres, beneficiats i administradors dels béns del Comú de preveres de l'església parroquial de Sant Bartomeu. Es tracta, així, dels més alts dirigents del clergat regular de la comarca, que cotitzava precisament en base al patrimoni personal i no als béns de l'església com a institució els quals, amb tota seguretat, estaven exempts de contribució en les talles municipals.

⁶ BARCELÓ, M., op. cit. i SANTAMARÍA, A.: *El Valle de Sóller*, op. cit., opinen que les dades proporcionades per les talles són més fiables que les del morabetí, degut al major control realitzat per la vila.

Una nota inserta al final del quern de 1497⁷ ens indica l'acord final de la vila amb certs contribuents que pretenien no haver de pagar talla, però no menciona la raó per la qual presumien aquesta exempció. Es tractava de privilegis especials? Eren propietaris que habitaven fora la Vall que havien adquirit els seus béns abans de 1461?⁸

Pel que fa a la procedència geogràfica dels pobladors de la Vall, i partint de la informació que proporcionen els llinatges i malnoms, destaquen les terres de Catalunya i València i la resta del litoral de la Mediterrània —Gènova, Pisa, sud de França—, a més d'algunes poblacions del Pla de Mallorca: Petra, Santanyí,...

Es pot intentar també una anàlisi de l'estructura de la població segons els sectors de producció, si bé les dades proporcionades pels querns de talla no són prou representatives. Només un petit nombre de contribuents esmenten la seva professió a continuació del nom i llinatge i, endemés, no sempre és possible incloure aquestes activitats en les classificacions convencionals com els sectors de producció de Gaston-Bardet. En definitiva, només hem obtingut la següent diversificació professional:

<i>Professió</i>	<i>nombre</i>	<i>Professió</i>	<i>nombre</i>
paraire	9	moliner	2
teixidor	6	sabater	2
notari	4	barber	1
sastre	4	botiguer	1
prevere	3	pescador	1
fuster	2	picapedres	1
mercader	2		

⁷ La nota diu literalment:

"Así apparen los que han feta concordia ab la vila e universitat de Soller qui no pratanien pagar.

Primo Mossen Jaume Castanyer	1 L.
Lo honorable en Babtista Rutlan	3 L.
Mossen Berenguer Olives	4 L.
Item lo honorable mossen Matheu de Puigdorfila	5 L.
El mateix d'altra part	2 L.
Item lo discret mossen Jaume Prats	7 s.
Johan Maura	4 s."

⁸ Segons SANTAMARÍA, A.: *El Valle de Sóller...*, op. cit. p. 158, els propietaris qui havien adquirit béns a les viles foranes però vivien en altre lloc, estaven exempts de pagar qualsevol talla municipal, sempre que el títol de propietat fos anterior al 24 de juliol de 1461.

Deixant de banda el sector primari agrícola complementat amb la ramaderia, que sens dubte ocupava un altíssim percentatge de mà d'obra tant en dedicació exclussiva com a temps parcial, és destacable la gran importància que adquiria el sector secundari de tipus artesanal —fusters, moliners, sabaters— i, especialment, aquelles professions relacionades amb l'activitat textil: paraïres, sastres i teixidors. L'existència de botiguers i, sobretot, mercaders, indica un cert desenvolupament de l'activitat comercial. Són pràcticament inexistents, en canvi, els serveis.

Respecte a la distribució professional per districtes geogràfics hem de fer notar que, exceptuant un picapedres a Fornalutx i un paraire a Biniaraix, la resta d'activitat artesanal es trobava concentrada en el nucli urbà de Sóller, que reforçava així el seu paper centralitzador de l'activitat econòmica.

RELACIONS PODER ECONÒMIC-PODER POLÍTIC

Els veïns més rics, entesos com aquells contribuents taxats en cada quern amb una cotització-base superior a una lliura, són en la major part propietaris útils de grans possessions de terra —Alconàsser, Can Prohom, Alqueria Blanca i Els Mont-Reials de CASTELLÓ; Sa Teulero, S'Alqueria, El Raig i Montcaire de FORNALUTX; Son Llampaias, Can Custurer, Bàltx, Cas Bernats i Can Bardí de SA FIGUERA o la possessió de Binibassí—. S'hi troba també qualche prevere i algun notari, moliner o paraire.

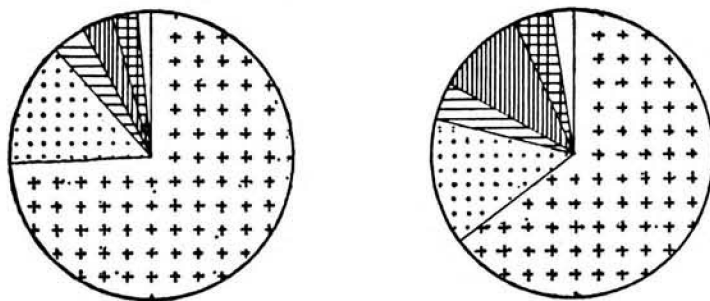
Al mateix temps es produeix una forta conjunció entre poder econòmic i poder polític: els CANALS, CUSTURER, CEQUENAL, PUIGDEROS, CAMOS, PONS, ANDREU, MAYOL, DEIÀ, ESTADE de Castelló, ARBONA de Fornalutx, ARBONA del Raig, VIDAL, TRIES, BISBAL de Fornalutx; CASTANYER, BUSQUET de Binibassí, i RUTLAN de l'Alqueria del Comte monopolitzen pràcticament tots els càrrecs públics de la vila i guarneixen alhora les llistes de majors contribuents.

D'altre costat, si partim del principi que la cotització-base ha de ser proporcional a la riquesa, la diversificació patrimonial era prou ampla ja que s'extenia des de les més de dues lliures i mitja que cotitzaven Jaume de CANALS, Salvador CUSTURER i Miquel CEQUENAL fins a només un sou i mig. Enfront al 9/10 % dels contribuents taxats en més d'una lliura, només el 22/24 % no superaven els tres sous, mentre el 66/69 % restant estaven situats entre els 3'5 i els 19 sous, tenint en compte que la diferència mínima entre una i altra taxa era de mig sou.

DISTRIBUCIO POBLACIONAL PÈR ZONES
Nombre mig anual de contribuents

DISTRIBUCIO CONTRIBUTIVA PER ZONES
Valor mig anual de la talla

1482 - 1497

CONTRIBUENTS	
Nombre	%
265	74,1
50	13,9
14	3,9
13	3,6
10	2,8
6	1,7
359	100,0

	SOLLER
	FORNALUTX
	BINIARAIX
	CASTELLÓ
	ALQ. COMTE
	BINIBASSÍ

TOTAL

TALLA	
Quantitat.	%
79 L. 5 s.	65,1
17 L.	14,0
5 L. 3 s.	4,2
12 L. 7 s.	10,2
5 L.	4,1
3 L.	2,4
121 L. 15 s.	100,0

Finalment podem observar que existeix una relació no sempre proporcional entre el nombre de contribuents i les quantitats satisfetes en cada una de les àrees geogràfiques. En el gràfic es mostra precisament aquest desfassament expressat en percentatge mig de tots els anys sobre el total. Així, els percentatges d'habitants són superiors a les quantitats taxades en els casos de Fornalutx i Sóller, mentres a la resta es produeix la situació contrària. El més espectacular és el cas de Castelló on els contribuents, representant només el 3'6 % de la població total de la Vall, pagaven el 10'2 % del total de les talles. La màxima nivellació es produeix a Fornalutx, que pagava un 14 % i recollia el 13'9 % de la població total. Per tant, l'excés que pagaven els contribuents de Castelló, Biniaraix, Binibassí i l'Alqueria del Comte és el muntant que pagava manco el nucli de Sóller. En resum, la part forana de la vila, amb el 34'9 %, cotitzava gairebé el 10 % més del que li pertocava en relació al nombre d'habitants —només el 25'9 %—, si comparem aquestes

dades amb les del nucli de Sóller —74'1 % de població i 25'4 % de l'impost—.

És evident que la diferent extensió i distribució de la terra en un i altres indrets —grans possessions a Castelló, Fornalutx i zona de Sa Figuera, i horts i camps de menor extensió a Biniaraix, Binibassí, Alqueria del Comte i resta de Sóller —ajuda a explicar en part aquestes diferències contributives. Però la circumstància de que els propietaris agraris de la part forana de la vila estassin integrats a efectes de representativitat política en el braç de "mà forastera", que només ostentava la quarta part dels Jurats i Consellers en l'organització municipal, i la tercera part dels Taxadors, ens dóna un altre tipus d'explicació: el nucli urbà de Sóller, el més important demogràficament i que concentrava els serveis i les institucions eclesiàstiques i civils, desviava el major pes impositiu possible cap a les zones de la part forana de la vila que comptaven amb menys poder polític i, per tant, menys control sobre el Consell. En aquest sentit, el major pes demogràfic de Fornalutx en el conjunt dels forans servia de balança per aconseguir la nivellació que hem detectat entre població i contribucions, a la vegada que donava lloc a tensions entre ambdós nuclis urbans, la solució definitiva als quals no arribaria fins al primer terç del segle XIX amb la divisió de termes i el neixement del municipi de Fornalutx.

ONOMASTICA DELS POBLADORS

Els querns de talla, oferint poca informació toponímica si exceptuam alguns noms de finques rústiques com Alconàsser, La Torre, La Teulera, Lo Puig, El Raig o Bàltx, permeten, en canvi, realitzar un satisfactori estudi onomàstic en base a les llistes de noms, llinatges i malnoms dels contribuents.

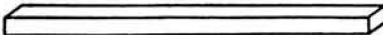
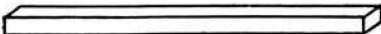
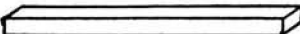
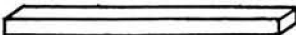

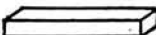

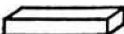

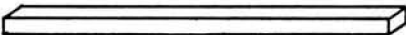
Quant als *noms de bateig*, els hem dividit en dos grups diferents segons corresponien a noms d'home o de dona.

— D'entre els masculins hem pogut identificar-ne un total de cinquanta diferents. Aquesta relativament elevada quantitat inicialment podria fer pensar en una gran dispersió i, no obstant, hi ha un predomini clar en el nombre d'uns sobre els altres. Per tal d'estudiar la freqüència de cada un d'ells, oferim a continuació el nombre i percentatges sobre el total a partir del recompte dels noms continguts en els querns de 1484, 1486, 1488, 1490, 1495 i 1497. Això ens dóna un total de 2.122 contribuents que porten els 50 noms de bateig esmentats.

En definitiva, la taula i el gràfic mostren una distribució molt concentrada als voltants d'una dotzena de noms atribuïts al 84 % de contribuents, mentre els altres 38 donen nom a tan sols el 16 % de la població masculina.

Pel que fa a les freqüències, aquests resultats coincideixen bàsicament amb les conclusions d'Antoni LLULL en l'estudi d'una talla de 1449,⁹ si bé en aquelles els noms Berenguer i Arnau ocuparien el lloc que en el present estudi cobreixen els de Llorenç i Tomàs. No ocorre igual amb els percentatges puix que en (aquell cas) la primacia correspon a Joan amb el 15 % seguit de Pere (9,7 %), Antoni (7,1 %) i Jaume (6 %), sient que la resta no supera aquest sis per cent, mentres,

⁹ LLULL MARTÍ, Antoni: *Noms de bateig més representatius a Mallorca*.—Butlletí de la Societat Onomàstica", n.º 2 (1980). Talla publicada en BSAL. 24 p. 8 a 23 per Agustí CANYELLES.

<u>NOMS</u>	<u>NOMERE</u>	<u>PERCENT.</u>	
PERE	333	15,7 %	
BARTOMEU	274	12,9 %	
JOAN	266	12,55 %	
ANTONI	207	9,75 %	
JAUME	204	9,6 %	
GUILLEM	108	5,1 %	
FRANCESC	101	4,75 %	
BERNAT	97	4,55 %	
GABRIEL	76	3,6 %	
MATEU	43	2 %	
MIQUEL	41	1,95 %	
CRISTÒFOL	34	1,6 %	
LLORENÇ	26	1,25 %	
TOMAS	24	1,15 %	
Resta de noms	288	13,55 %	

en el cas de Sóller, els percentatges són generalment més elevats. Basta observar, endemés, que els cinc noms més freqüents aclaparen el 60'5 % del total d'individus, els quatre següents el 18 %, els altres cinc el 7'95 %, i la resta només el 13'55 %

A resaltar també la importància que adquireix a Sóller el nom Bartomeu, que amb el 12'9 % ocupa el segon lloc en freqüència, front al 4'1 % que li adjudica LLULL; fet que vendria determinat per la circumstància de ser mossényer Sant Bartomeu el "cap i patró" de la vila.

— Quant als noms de bateig femenins, només hem conseguit inventariar els d'Antonina, Caterina, Margoy, Pràxedis i Valença i, d'aquests, només Margoy apareix aplicat a tres llinatges diferents.

Més extensa resulta la llista de *llinatges* distints identificats i que assoleix el nombre de 151, la quarta part dels quals no apareixen ja en les llistes del cens de 1981. Però, quins eren els més corrents? Utilitzant els mateixos querns que en l'anàlisi dels noms de bateig, hem calculat els percentatges dels llinatges més comuns respecte del total de 2.122 contribuents:

<i>Llinatge</i>	<i>nombre</i>	<i>percentatge</i>
ARBONA/ARBONE	151	7'1 %
STADA/ASTADA/STADE	93	4'4 %
COLOM	82	3'85 %
BISBAL	73	3'45 %
FRONTERA	72	3'4 %
CANALS/DE CANALS/CEQUENAL/SAQUANAL	69	3'25 %
PONS/PONÇ	63	2'95 %
VIDAL	63	2'95 %
BFRNAT	59	2'8 %
CASTANYER	52	2'45 %
MAYOL	42	2'0 %
TRIES	40	1'9 %
CAPERO/CAPIRO	39	1'85 %
PISA/PISSA/PIZA	39	1'85 %
RIBES	38	1'8 %
BUSQUET	35	1'65 %
<i>Resta de llinatges</i>	1.112	52'35 %

Encara que menys pronunciada que en els noms de bateig, també en aquest cas es produeix una gran concentració entorn d'una dotzena de llinatges, que, tots plegats, qualifiquen i donen nom al 40 % dels contribuents.

Però també es produeix aqueixa concentració als voltants d'un mateix districte geogràfic, de manera que els llinatges predominants a unes i altres zones són sensiblement distints. Així, el llinatge ARBONA és el més corrent i es troba extès per tota la Vall, exceptuant Castelló. Els STADA, CANALS, VIDAL i CASTANYER apareixen concentrats a Sóller i Castelló, i no es troben als altres indrets. Per contra, el cognom DEYA és majoritari a la zona de Castelló i suposa el 44 % dels contribuents, mentre el llinatge COLOM és el més abundant a Biniaraix i representa el 60 % de la població enregistrada. Cognoms exclusius de Fornalutx són VICENS, RIPOLL i BALLESTER. TRIES i CAPERO, pel contrari, només n'hi ha a Sóller. Finalment els MAYOL semblen concentrar-se sobretot a Fornalutx i Biniaraix, mentre els BERNAT, BUSQUET, FRONTERA, MIRO, PIZA, PONS i SERRA coincideixen repartits una mica pertot.

El darrer element onomàstic a analitzar seria el *malnom*, que no forma part de la identificació personal bàsica, constituïda pel nom i el llinatge, sinó que se configura com a component auxiliar en el reconeixement de l'individu.

Hem recollit un total de 42 renoms o malnoms aplicats a 20 llinatges distints, bona part dels quals fan referència al nucli urbà de procedència —*de Santnayı, de Petra*— o bé a les seves propietats— *del Raig, d'Alcondasser*—.

La resta són els següents: “Adorn”, “Bandó”, “Bolax”, “Cadaf”, “Caliu”, “Captort”, “Escofet”, “Furo”, “Guard”, “Hereu”, “Leydí”, “Mico”, “Moraduix”, “Murrut”, “Patit”, “Paxó”, “Pericó”, “Pitot”, “Raya”, “Salavert”, “Saracó”, “Sopes”, “Tocoga”, “Turquet”, “Vaustís”, “Verdereta”, “Verí”, “Vey” i “Vila”.

CONCLUSIONS

L'anàlisi dels querns de talla del període 1482-1497 ens presenta una població amb una tendència demogràfica ascendent de forma molt lenta i amb greus alts i baixos, tal com correspon a una població d'Antic Règim, indicant una dèbil recuperació després d'haver fet front a les despeses realitzades a conseqüència de la “guerra dels catalans” (1462-1472), a la pesta de glànoles que assotà la vila en 1467 i a les produccions de cereals habitualment deficitàries que exigien costoses importacions de blat, sobretot de Sicília i de Nàpols. La manca de dades del període 1491-1495 no ens permet avaluar la importància de la pesta “d'En Boga” que afectà la Vall de Sóller en 1493; mentre que l'epidèmia del 1475, que atacà Ciutat i altres viles de l'illa, no tingué a Sóller repercussions demogràfiques visibles.

La població, amb una densitat aproximada de 30 h./Km.², es trobava concentrada en el nucli urbà de Sóller i, en menor grau, en el de Fornalutx, a més d'altres petites agrupacions de cases de poca entitat. Tot i això, la Vall de Sóller era el nucli demogràfic més important de la zona de Muntanya.

Al mateix temps, Sóller-vila concentrava el major grau d'activitat econòmiques, especialment en el sector secundari, mentre la majoria de la població estava dedicada als quefers agrícoles. Els beneficiaris d'aquesta explotació agrícola eren els qui detentaven el major poder econòmic i, a la vegada, l'exercici del poder polític local.

Tot plegat la població de la Vall de Sóller, acollint habitants procedents de tot el litoral de la Mediterrània, participava de la crisi que afectava Mallorca en la Baixa Edat Mitjana, quan la Corona d'Aragó entrà en un període difícil degut als problemes interns i a la pèrdua d'importància del Mare Nostrum després de la caiguda de Constantinopla en mans dels turcs i posterior ofensiva bèl·lica d'aquests, agreujada la situació per l'endeutament públic i les necessitats endèmiques de blats del Regne de Mallorca.